

Nr 243.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 20, 21, 23 och 30 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes; given Stockholms slott den 24 april 1942.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 20, 21, 23 och 30 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 20, 21, 23 och 30 §§ lagen den 23 oktober 1914
(nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 20, 21, 23 och 30 §§ lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

20 §.

Fältkrigsrätt utgöres av tre ledamöter, därav en civil, benämnd fältkrigsdomare, samt två militära.

Är den civila ledamoten krigsdomare, vice krigsdomare, auditör eller häradshövding eller innehar han domarebefattning vid rådhusrätt, hovrätt eller nedre justitierevisionen, vare han rättens ordförande. Beträffande civil ledamot, som icke innehar sådan befattning som nyss nämnts, må Konungen förordna, att han skall vara ordförande. Skall ej den civila ledamoten vara ordförande, tillkommer ordförandeskapet den främsta militära ledamoten.

21 §.

Till militära ledamöter i fältkrigsrätt förordnas:

a) i mål mot generalsperson, flaggman eller regementsofficer: en generalsperson eller en flaggman samt en regementsofficer;

b) i mål mot officer av kaptens eller lägre grad ävensom i mål, som ej rör åtal mot viss person: en regementsofficer och en officer av kaptens grad eller två officerare av kaptens grad;

c) i mål mot underofficer eller någon av manskapet: en officer av minst kaptens grad och en underofficer av fanjunkares eller likställd grad.

Finnes officer — — — grad förordnas.

Äro i — — — är stadgat.

De militära — — — krigsmakten tillkallas.

De militära — — — krigsrättens sammankallande.

23 §.

Då ärende — — — av denne.

Den befälhavare, som förordnar fältkrigsrätt, bestämme efter samråd med den civila ledamoten tid och plats för rättens första sammanträde i målet samt kalle till sammanträdet rättens samtliga ledamöter.

De, vilka — — — ske kan.

30 §.

Ej må — — — avlagt domareed.

Domareed skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande; dock må sådan ed avläggas inför civil ledamot i fältkrigsrätt, ändå att han icke är rättens ordförande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1942.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 1 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *ändrad organisation av fältkrigsrätterna m. m.*

Föredraganden anför:

Fältkrigsrätternas organisation och verksamhet m. m.

Gällande rätt m. m.

Lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes innehåller i huvudsak följande bestämmelser rörande *fältkrigsrätterna*.

Fältkrigsrätt skall vara underdomstol vid krigsmakten från den dag krigsmakten för annat ändamål än övning ställes på krigsfot. Mobiliseras endast en del av krigsmakten, förordnar Konungen huruvida fältkrigsrätt skall vara underdomstol vid denna del (16 §). Konungen bestämmer vid vilka särskilda avdelningar av krigsmakten fältkrigsrätt skall inrättas (17 §). Beträffande detacherade, från huvudstyrkan avskilda eller av fienden inneslutna avdelningar äger emellertid vederbörande militäre befälhavare förordna om inrättande av fältkrigsrätt (18 och 19 §§).

Fältkrigsrätt utgöres av fyra ledamöter, varav tre militära och en civil. Den främste militäre ledamoten skall vara ordförande (20 §).

De militära ledamöterna förordnas för varje särskilt tillfälle av den befälhavare, vilken föranstaltar om krigsrättens sammankallande. I fråga om deras grad gälla olika regler alltefter den tilltalades ställning. I mål mot generalsperson, flaggman eller regementsofficer skola sålunda till militära ledamöter förordnas en generalsperson eller en flaggman samt två regementsofficerare. I mål mot officer av kaptens eller lägre grad ävensom i mål, som ej rör åtal mot viss person, förordnas en regementsofficer och två officerare av kaptens grad. Slutligen skola i mål mot underofficer eller

någon av manskapet till militära ledamöter utses en regementsofficer, en officer av kaptens grad och en underofficer av fanjunkares eller likställd grad (21 §).

Till civil ledamot förordnas krigsdomare eller auditör eller, där sådan icke finnes att tillgå, annan som fullgjort vad författningarna föreskriva såsom villkor för att nyttjas i domarämbeten. Den civile ledamoten förordnas av Konungen för den tid fältkrigsrättens verksamhet fortfar. I de fall då sålunda utsedd civil ledamot ej finnes att tillgå har den befälhavare, som föranstaltar om krigsrättens sammankallande, att förordna civil ledamot (22 §).

För domförhet kräves, att samtliga ledamöter äro tillstädes i rätten (59 §).

Allmän åklagare vid fältkrigsrätt är krigsfiskal, vilken förordnas av befälhavaren för den avdelning där krigsrätten inrättats (31 och 34 §§).

Då ärende förekommer, som skall handläggas av fältkrigsrätt, förordnas fältkrigsrätten av befälhavaren för den avdelning, vid vilken fältkrigsrätten skall hållas, eller då Konungen utsett annan befälhavare att meddela dylikt förordnande, av denne. Den befälhavare, som förordnar fältkrigsrätt, skall tillika bestämma tid och plats för rättens första sammanträde samt till detsamma inkalla rättens samtliga ledamöter (23 §).

Förhör med parter och vittnen skall verkställas av den civile ledamoten med iakttagande av de beslut och föreskrifter, som rätten kan finna skäl meddela (57 §). Då beslut skall fattas åligger det den civile ledamoten att lämna en kort framställning över vad i saken förekommit samt de lagrum och författningar som äro tillämpliga. Vid omröstning skall han säga sin mening först (60 §). Protokoll föres av den civile ledamoten (37 §); han skall ock uppsätta rättens beslut samt, sedan detta justerats och avkunnats för parterna, expediera detsamma (61 §).

Beträffande *de vanliga krigsrätternas organisation och arbetsformer* gäller i korthet följande.

Regementskrigsrätt, stationskrigsrätt och särskild krigsrätt utgöras av en krigsdomare såsom ordförande, två militära ledamöter och en auditör (6 §).

Krigsdomare skall ha fullgjort vad författningarna föreskriva såsom villkor för att nyttjas i domarämbeten och i sådana värv ådagalagt insikt och erfarenhet. Krigsdomare förordnas av Konungen för viss tid. Dock kan han under viss förutsättning utnämnas till befattningen. Till krigsdomare skall företrädesvis utses ordinarie domare i allmän underrätt. Där så anses erforderligt må Konungen förordna vice krigsdomare att inträda i krigsdomarens ställe, då denne är förhindrad att tjänstgöra. Om vice krigsdomare ej förordnats eller det föreligger hinder även för honom, förordnas annan ställföreträdare av krigshovrätten (7 §). De militära ledamöterna förordnas för ett år i taget av vissa högre militära befälhavare (9 §). Om mål, som skall handläggas vid krigsrätt, rör åtal mot generalsperson eller flaggman, förordnar Konungen de militära ledamöterna i rätten (11 §). Auditör utnämnes av Konungen (13 §), vilken tillika, där så anses erforderligt, förordnar vice auditör att inträda i auditörens ställe vid förfall för honom. Har ej vice

auditör utsetts eller är även han förhindrad att tjänstgöra, förordnas annan ställföreträdare av krigshovrätten (13 §).

Allmän åklagare vid krigsrätt är krigsfiskal, som förordnas av Konungen (31—33 §§).

Behörighet att föranstalta om sammankallande av krigsrätt tillkommer militär befälhavare. Då ärende förekommer, som skall handläggas av krigsrätt, har befälhavaren att göra anmälan därom hos krigsdomaren, vilken efter samråd med befälhavaren bestämmer tid och plats för rättens första sammanträde. Befälhavaren skall därefter ombesörja, att auditören och de militära ledamöterna bliva kallade till sammanträdet (14 §). Det ankommer på auditören att föra protokoll (37 §), uppsätta rättens beslut samt expediera detsamma (61 §).

Enligt *instruktion den 19 juni 1919 (nr 363) för krigsdomare, auditörer och krigsfiskaler* äro krigsdomare och auditörer skyldiga att mottaga förordnande såsom civil ledamot i fältkrigsrätt, krigsdomare dock endast om hinder ej möter på grund av andra tjänsteåligganden eller annan giltig orsak (§ 1 f. och § 19 o.).

Enligt den före 1914 års lag gällande lagstiftningen, nämligen förordningen den 11 juni 1868 om krigsdomstolar och rättegången därstädes, utgjordes krigsrätt (även fältkrigsrätt) av fyra militära ledamöter och en auditör. Fältkrigsrätt kunde inrättas endast för avdelning av krigsmakten, som vore i fält eller stadd på sjötåg eller som bestode av särskilda till olika regementen, kårer eller stationer hörande trupper, vilka utan att vara i fält vore i läger eller eljest sammandragna till gemensam tjänstgöring.

1901 års krigslagstiftningskommitté, vars den 3 april 1905 avgivna betänkande legat till grund för 1914 års lagstiftning om krigsdomstolarna, uttalade bl. a., att de mål, som i krigstid kunde förekomma vid krigsrätterna, utan tvivel långt oftare och i vida större mån än eljest vore av sådan beskaffenhet, att de för ett rätt bedömande fordrade insikter och erfarenheter inom det militära området. Kommittén hade därför funnit det militära elementet under berörda förhållanden böra äga övervikten inom dessa domstolar. Enligt kommitténs förslag skulle fältkrigsrätt bestå av fyra ledamöter, varav tre militära och en civil. Till civil ledamot hade kommittén tänkt sig krigsdomare eller auditör företrädesvis skola anlitas. Kommittén hade utgått från att dessa ämbetsmän i regel skulle vara skyldiga att gå i fält. Dock syntes undantag därifrån bliva erforderligt ifråga om krigsdomare, som vore ordinarie domare vid allmän underrätt eller eljest förordnats till krigsdomare på viss tid. I den mån tillgång till krigsdomare eller auditörer för ändamålet saknades, borde såsom civil ledamot i fältkrigsrätt användas annan person, som fullgjort vad författningarna föreskreve såsom villkor för att nyttjas i domarämbeten. Även bland krigsfiskalerna kunde finnas personer, lämpliga till domare i fältkrigsrätt. Det återstående behovet kunde enligt kommitténs mening utan svårighet fyllas med värnpliktiga. Enär

det säkerligen stundom skulle bliva oundgängligt att till civil ledamot anlita en yngre person eller en värnpliktig, hade kommittén ansett det lämpligast, att den främste militäre ledamoten vore ordförande.

Genom kungörelse den 26 april 1940 (nr 260) inrättades fältkrigsrätter vid ett stort antal avdelningar av krigsmakten. Samtidigt föreskrevs genom ett kungl. brev, att auditör vid regements- eller stationskrigsrätt skulle tjänstgöra såsom civil ledamot vid motsvarande depåregemente (kår, flottilj) respektive örlogsstation. För övriga fältkrigsrätter togos huvudsakligen andra jurister i anspråk såsom civila ledamöter. Genom kungörelse den 17 januari 1941 (nr 25) förordnades, med ändring av 1940 års kungörelse, att fältkrigsrätter skola finnas allenast vid avdelningar av armén och flygvapnet, som icke äro förlagda inom ordinarie förläggningssorter, ävensom vid självständiga sjöstyrkor.

Beträffande civil ledamots tjänsteställning gäller enligt 1940 års kungörelse (5 §), att civil ledamot, som innehar befattning som krigsdomare eller auditör, skall bibehållas vid den likställdhet med militär befattningshavare han i sistnämnda egenskap innehar, d. v. s. krigsdomare med överstelöjtnant samt auditör med kapten eller, efter särskilt förordnande av Kungl. Maj:t, med major. Annan civil ledamot skall vara likställd med officer av kaptens grad, därest ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar. Kungl. Maj:t har därefter den 17 maj 1940 bestämt, att häradshövding eller borgmästare, som utsetts till civil ledamot, skall, därest han icke förut är krigsdomare, vara likställd med officer av majors grad.

Framställning av riksdagens militieombudsman.

Militieombudsmannen har i skrivelse till Konungen den 3 mars 1941 ifrågasatt omorganisation av fältkrigsrätterna och därvid anfört bland annat:

Vid organiserandet av fältkrigsrätterna synes man framför allt hava eftersträvat att trygga det militära inflytandet. Nämnda domstolar hava givits en sådan sammansättning, att det militära elementet erhållit en betydande röstövertikt, och ordförandeskapet har tilldelats militär ledamot. Med hänsyn till kravet på juridisk kompetens har visserligen åt den civile ledamoten överlämnats ledandet av parts- och vittnesförhören, men hans självständighet härutinnan har beskurits genom ett stadgande, att han därvid skall följa rättens, det vill säga den militära majoritetens, föreskrifter. Då ju resultatet av en domstols verksamhet ytterst är beroende av den juridiska insikt och erfarenhet som inom domstolen är till finnandes, synes det mindre välbetänkt, att den i fältkrigsrätten verksamme juristen icke tillförsäkrats en starkare ställning än som juridisk rådgivare åt de militära ledamöterna. Den organisation av fältkrigsrätterna som lagstiftaren stannat för torde också hava haft direkta återverkningar på möjligheterna att erhålla lämpliga juridiska arbetskrafter. Vid tillkomsten av gällande lag synes man icke hava ansett det möjligt att i alla fältkrigsrätter erhålla verkligt kvalificerade jurister. Den kommitté som utarbetade förslaget till den militära rättegångslagen tänkte sig att man företrädesvis skulle anlita krigsdomare och auditörer. I den mån tillgång till sådana befattningshavare för detta ändamål saknades,

skulle såsom civil ledamot i fältkrigsrätt användas annan person, som fullgjort vad författningarna föreskriva såsom villkor för att nyttjas i domarämbete. Kommittén utgick från att även bland krigsfiskaler kunde finnas personer, lämpliga till domare i fältkrigsrätt, samt tillade, att det återstående behovet utan svårighet skulle kunna fyllas med värnpliktiga. För övrigt torde kunna sägas att den organisation, som kommittén tänkt sig, närmast var inrättad för rena krigsförhållanden och icke för en långvarig beredskapstjänstgöring. — — —

Verksamheten vid fältkrigsrätterna har lämnat rum för anmärkningar både vad handläggningen och avgörandet av målen beträffar. Utredningen har icke alltid varit så allsidig och fullständig som målets bedömande krävt. I de fall då mål fullföljts till krigshovrätten har det ofta visat sig att utslagen måst rättas på ett eller annat sätt. Sålunda ofta av 178 från fältkrigsrätt fullföljda mål, vilka blivit under år 1940 av krigshovrätten i sak prövade, 84 fastställts utan ändring av motiveringen, 28 fastställts med ändrad motivering och 66 ändrats.

Enligt min mening måste man i fältkrigsrätternas sammansättning söka den viktigaste orsaken till det mindre tillfredsställande arbetsresultatet. Då endast en av domstolens ledamöter är rättsbildad måste kravet på dennes duglighet sättas högt. Med hänsyn härtill torde man i princip böra kräva att till civil ledamot i fältkrigsrätt förordnas person vilken är ordinarie domare samt dessutom äger insikt i den särskilda krigslagstiftningen. I första hand böra krigsdomare komma i fråga. Med dem torde kunna jämföras de auditörer som innehava domarämbete. Så länge man håller sig till dessa kategorier bibehåller man intim kontakt med de före mobiliseringen verk samma krigsdomstolarna, vilket givetvis är en stor fördel. En nära anslutning mellan fredstids- och krigstidsorganisationerna har ju ansetts utgöra ett viktigt skäl till krigsdomstolarnas bibehållande i fredstid. I den mån de båda nyssnämnda kategorierna icke räcka till, är det önskvärt att man till civila ledamöter i fältkrigsrätterna söker förvärva andra domare i de allmänna domstolarna. Endast i rena undantagsfall böra andra jurister få anlitas.

En rekrytering efter nu antydda riktlinjer förutsätter emellertid att den civile ledamotens domarerfarenhet till fullo uppskattas och utnyttjas. Detta kan endast ske om han får uppdraget att var ordförande i domstolen. Att ordinarie domare skola sitta såsom ledamöter i domstol med en militär som ordförande förefaller ur alla synpunkter mindre lämpligt. Men även i sådana fall då en jurist som icke bekläder domarämbete ingår i en domstol såsom den ende rättsbildade, synes det lämpligast att han bekläder ordförandeposten.

Därest den rättsbildade ledamoten sättes som ordförande i fältkrigsrätten borde utan olägenhet de militära ledamöternas antal kunna minskas till två, det vill säga till samma antal som i fredskrigsrätterna. Från militär synpunkt torde detta vara att betrakta som en fördel, då därigenom mindre antal personer i befälsställning tages från sin militära tjänst för annat uppdrag. Från rättsskipningens synpunkt kan ingen anmärkning riktas mot en sådan anordning. Snarare torde man kunna säga att domstolens auktoritet kommer att ökas om proportionen mellan lekmän och rättsbildade ledamöter minskas till förmån för de senare.

I fråga om de militära ledamöterna borde principiellt gälla att de skola utses mera med hänsyn till sin lämplighet för dömande verksamhet än beroende på den tilltalades grad. Bestämmelser av sistnämnda innebörd stå icke väl samman med likhet inför lagen. Domarverksamheten är till sin natur sådan att det icke är påkallat att kräva ett visst förhållande mellan do-

marens och den tilltalades rang. Då detta spörsmål emellertid icke enbart hänförs sig till fältkrigsrätterna utan i lika hög grad gäller i fråga om fredskrigsrätterna bör det icke nu upptagas till prövning. Samma gäller också i fråga om rangförhållandena i de olika instanserna med i allmänhet underofficerare och kompaniofficerare i första instans, regementsofficerare i andra instans och generalpersoner i högsta domstolen. Rangsynpunkter böra icke få vara dominerande då det gäller den dömande verksamheten utan allenast vederbörandes skicklighet för domarvärv.

Vid förfall för den civile ledamoten synes det icke böra i första hand ankomma på den militäre befälhavaren att förordna ersättare. Erfarenheten har visat att det är svårt att i sådan ordning tillföra domstolen goda arbetskrafter. Det har mer än en gång förekommit att befälhavaren bland den honom underställda värnpliktiga personalen till ledamöter förordnat jurister vilka nätt och jämnt fyllt föreskrivna kompetenskrav. Det är emellertid uppenbart att dylik personal icke alltid innehar den självständiga ställning som domarämbetet kräver och som kan vara av särskild betydelse då endast en person skall representera den juridiska sakkunskapen och det civila elementet. Nyssnämnda uppgift bör, åtminstone i första hand, i stället anförtros någon myndighet som har bättre överblick över de arbetskrafter som stå till buds och bättre kännedom om kvalifikationerna hos dem som kunna komma i fråga. Härvidlag synes man i främsta rummet hava att anlita krigshovrätten. I särskilt brådskande fall där tiden icke medgiver att förordnande sker genom central myndighet bör det finnas möjlighet för befälhavaren att förordna en tillfällig vikarie.

För uppsättande av protokoll och för expeditonsarbete i övrigt bör lämplig arbetskraft ställas till ordförandens förfogande. Redan vid handläggningen är det av vikt att den som leder förhören icke belastas med förandet av nödiga minnesanteckningar. Därest memorialförare icke anlitas blir följden den, att ordföranden utan hjälp måste sätta upp protokollet, ett arbete som kan onödigt inkräkta på hans göromål i övrigt. Hinder bör icke möta att ordföranden för protokollföring och dylikt anlitar den personal, som han eljest är van att samarbeta med, exempelvis domsagonotaries. Möjligen kan det framdeles visa sig lämpligt att anlita innehavarna av regementsombuds-befattningarna.

Tid och plats för rättens sammanträde bör bestämmas av vederbörande befälhavare i samråd med rättens ordförande. Handlingarna i målet skola tillställas ordföranden i god tid före sammanträdet så att denne blir i tillfälle att sätta sig in i de faktiska omständigheterna och tillämpliga lagrum.

Krigstidsorganisationen bör vara väl förberedd i fredstid så att man redan i början har en stomme att bygga denna organisation på. Sålunda böra liksom nu vissa befattningshavare vara skyldiga att tjänstgöra vid fältkrigsrätterna. Denna skyldighet bör liksom nu icke knytas till vissa förband. Erfarenheten har visat att det vid förbandens förflyttning icke alltid är lämpligt att samme jurist bibehålles såsom ledamot i fältkrigsrätten. I övrigt torde man böra i förväg träffa överenskommelse med lämpliga domare om skyldighet att inträda i fältkrigsrätt. Därmed skulle man även vinna att dessa under fredstid bereddes tillfälle att sätta sig in i lagstiftningen på området.

Enligt militieombudsmannens mening syntes den sålunda skisserade reformen av fältkrigsrätterna kunna genomföras utan avvaktan på en allmän revision av det militära rättegångsväsendet.

Över militieombudsmannens framställning ha yttranden avgivits av krigshovrätten, ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben samt för-
eningen Sveriges krigsdomare och auditörer.

Krigshovrätten har därvid anfört bland annat:

Jämväl krigshovrätten har funnit, att verksamheten vid en del fältkrigs-
rätter lämnat åtskilligt övrigt att önska såväl i fråga om målens handlägg-
ning som deras avgörande. Orsaken härtill torde dock enligt krigshovrät-
tens mening mindre vara fältkrigsrätternas organisation än bristande kom-
petens hos vederbörande civila ledamöter. Detta bestyrkes därav att verk-
samheten vid de fältkrigsrätter, där befattningen såsom civil ledamot inne-
hafts av en väl kvalificerad jurist, mycket sällan lämnat rum för anmärk-
ning av omförmäld art. Krigshovrätten delar därför till fullo militieombuds-
mannens uppfattning om vikten av att för uppgiften skickade jurister utses
till civila ledamöter.

I princip har krigshovrätten ej något att erinra mot militieombudsman-
nens förslag att, utom i undantagsfall, till civil ledamot blott må förordnas
person, som är ordinarie domare och dessutom äger insikt i krigslagen, eller,
om sådan person ej finnes att tillgå, annan domare. Krigshovrätten anser
sig dock i detta sammanhang böra framhålla, att förslaget genomförande
i praktiken torde komma att stöta på svårigheter, särskilt i händelse av
krigsfall, med hänsyn vartill fältkrigsrätterna ju egentligen äro och även
böra vara inrättade. Då rikets krigsmakt i dess helhet eller till större delen
ställes på krigsfot måste nämligen, såsom ock erfarenheten visar, antalet
fältkrigsrätter bli mycket stort och personalbehovet följaktligen svårt att
fylla ur de av militieombudsmannen anvisade kadrerna. Vidare torde en
domare i de allmänna domstolarna, vilken utses till civil ledamot i fält-
krigsrätt, få svårt att — därest det icke är avsett att han helt skall lämna
sin civila verksamhet för den tid, hans ledamotskap i fältkrigsrätt varar —
följa vederbörande förband vid dess olika förflyttningar. Även om man, så-
som militieombudsmannen, tänker sig möjligheten av att, då ett förband
förflyttas, ombyte sker av civil ledamot, läser nämnda svårighet icke alltid
därmed bli avhjälpt. Ett mobiliserat förband torde nämligen ofta vara för-
lagt i en gränsort eller i varje fall långt från de platser, där i allmänna dom-
stolar verkamma jurister finnas tillgängliga.

Ur synpunkten av en lämplig rekrytering utav de civila ledamöterna fin-
ner krigshovrätten, lika med militieombudsmannen, det angeläget att krigs-
tidsorganisationen redan i fredstid förberedes och att därvid de personer,
som avses skola fungera såsom civila ledamöter, såvitt möjligt i förväg ut-
ses. De brister, som vidlåtit fältkrigsrätternas verksamhet, bero nämligen
utan tvivel till stor del därpå att deras inrättande måst improviseras.

Vad härefter angår den av militieombudsmannen ifrågasatta omorganisa-
tionen av fältkrigsrätterna och då först förslaget att den civile ledamoten
skulle vara ordförande, synes i förstone intet vara att däremot erinra. Möjligt
är, att den stärkta ställning, som härigenom komme att beredas den civila
ledamoten, vilken har att verkställa förhör med parter och vittnen, skulle
verka främjande särskilt på målens handläggning. Framhållas bör emellertid
att det, såvitt krigshovrätten har sig bekant, ej förekommit, att de militära
ledamöterna störande ingripit i den civile ledamotens processledande verk-
samhet. Den föreslagna ändringen framstår följaktligen knappast såsom ovill-
korligen påkallad av omständigheterna. Enligt krigshovrättens förmenande
tala dessutom skäl av praktisk art mot en förändring i nu ifrågavarande hän-
seende. Det torde nämligen icke alltid kunna undvikas att till civil ledamot
förordnas person, vars tjänsteålder och allmänna erfarenhet väsentligen un-

derstiga åtminstone någon eller några av de militära ledamöternas. Vidare måste man, på sätt jämväl militieombudsmannen anser, även i fortsättningen åt vederbörande militäre befälhavare inrymma rätt att i särskilt brådskande fall förordna en tillfällig vikarie för den ordinarie civile ledamoten. Därvid kan det bliva nödvändigt — vilket jämväl erfarenheten från nu rådande förstärkta försvarsberedskap ådagalägger — att i brist på annan lämplig person förordna såsom civil ledamot en värnpliktig av exempelvis manskapsgrad. Att i dessa fall den civile ledamoten skulle fungera såsom fältkrigsrättens ordförande synes krigshovrätten olämpligt, såväl på grund av den uppfattning, som beträffande tjänsteställningens betydelse torde vara gängse bland krigsmän av alla grader och vilken i fråga om lagstiftning rörande dem ej kan lämnas ur räkningen, som ock — vidkommande det andra av ovan nämnda fall — med hänsyn till att den däri avsedda ersättaren i regel icke skulle kunna intaga den självständiga ställning, som ämbetet kräver. Uppenbarligen oformlig vore enligt krigshovrättens mening en undantagsbestämelse, som för vissa fall föreskrev, att en av de militära ledamöterna skulle inträda såsom fältkrigsrättens ordförande.

Gentemot den av militieombudsmannen föreslagna åtgärden att nedbringa de militära ledamöternas antal till två har krigshovrätten i och för sig intet att erinra, vare sig den civile ledamoten skall vara ordförande eller ej.

Angående sättet för förordnande av ersättare vid förfall för den ordinarie civile ledamoten hävdar militieombudsmannen den meningen, att det i första hand icke bör ankomma på vederbörande befälhavare att utse sådan ersättare, utan att denna uppgift bör anförtros central myndighet med bättre överblick över de arbetskrafter, som stå till buds, och bättre kännedom om kvalifikationerna hos dem, som kunna komma ifråga. I detta hänseende föreslår militieombudsmannen krigshovrätten.

Någon gensaga häremot anser sig krigshovrätten icke böra inlägga, ehuru väl ett sådant åliggande för att tillfredsställande kunna fullgöras torde erfordra, bland annat, ett relativt tidsödande registreringsarbete och härigenom medföra en ökad arbetsbörda för krigshovrätten.

I likhet med militieombudsmannen anser emellertid krigshovrätten, såsom för övrigt ovan angivits, att det i särskilt brådskande fall, då tiden icke medger, att förordnande sker genom central myndighet, bör finnas möjlighet för vederbörande militäre befälhavare att förordna tillfällig vikarie för den civile ledamoten.

Vad militieombudsmannen föreslagit beträffande arbetshjälp till ordföranden, samråd mellan denne och vederbörande befälhavare angående tid och plats för fältkrigsrätts sammanträde samt handlingars överlämnande i god tid till ordföranden, torde kunna tillämpas å den civile ledamoten, även om han icke får ställning såsom ordförande i fältkrigsrätten. Gentemot militieombudsmannens förslag, efter sådan ändring, har krigshovrätten intet att erinra.

Ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben har i sitt utlåtande till en början redogjort för de yttranden över militieombudsmannens framställning, vilka efter remiss avgivits av cheferna för armén och marinen samt å chefens för flygvapnet vägnar av chefen för flygstaben. Chefen för marinen hade före avgivandet av sitt yttrande tagit del av utlåtanden i ärendet från befälhavande amiralerna i Ostkustens och Sydkustens marindistrikt, från cheferna för Västkustens marindistrikt, kustflottan, kustartilleriet, Gotlands kustartilleriförsvar, Stockholms örlogsstation och Karlskrona örlogsstation samt från advokatfiskalen vid Sydkustens marindistrikt.

Rörande innehållet av dessa yttranden har ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben uppgivit:

De till mig avgivna yttrandena gå huvudsakligen i tillstyrkande riktning. Vissa erinringar ha likväl blivit framställda.

I fråga om förslaget att skärpa kraven på de civila ledamöternas kompetens anföra sålunda cheferna för armén och marinen, att det under krigsförhållanden torde bliva svårt att rekrytera alla fältkrigsrätter med så högt kvalificerade jurister som militieombudsmannen tänkt sig. Chefen för marinen meddelar därjämte, att chefen för Gotlands kustartilleriförsvaret förklarar sig anse, att auditor med längre erfarenhet bör hava företräde framför domare, som saknar praktik inom krigsrättsväsendet, även om auditören icke innehar domarämbete. Samma ståndpunkt intages av chefen för flygstaben.

Förslaget att överflytta ordförandeskapet till den civile ledamoten förklaras av cheferna för armén och marinen kunna godtagas endast för det fall, att han är ordinarie domare med god kännedom om militära förhållanden. Chefen för flygstaben framhåller, att domstolens auktoritet lätt kunde äventyras, därest ordförandeposten bleve besatt med en yngre jurist med ringa erfarenhet. Han ifrågasätter även, om det kan anses lämpligt att under krig låta ordförandesysslan bestridas av civil ledamot.

Beträffande förslaget att minska de militära ledamöternas antal till två upplyser chefen för marinen, att vissa av de honom underställda myndigheterna avstyrkt förslaget och att andra funnit frågan tveksam. Han anser sig dock, i likhet med cheferna för armén och flygstaben, kunna biträda förslaget.

Förslaget, att vid förfall för civil ledamot ersättare skulle förordnas av krigshovrätten, avstyrkes av chefen för armén. Han uttrycker farhågor för att detta skulle föranleda betydande tidsutdräkt. Chefen för marinen framhåller, att därest förslaget genomföres, det särskilda förfarandet för brådskande fall sannolikt måste tillgripas icke så sällan.

Militieombudsmannens övriga förslag ha icke föranlett någon erinran från förenämnda militära myndigheters sida.

Ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben har vidare uppgivit att, innan militieombudsmannens framställning blivit känd av försvarsstaben, från dem som under rådande förstärkta försvarsberedskap tjänstgjort som jurister vid krigsmakten inhämtats upplysningar om de erfarenheter som gjorts under tjänstgöringen och vilka önskemål som i samband därmed framträtt. Härvid hade till ett antal jurister i skilda ställningar utsänts ett frågeformulär, upptagande bland annat särskilda frågor, huruvida den nuvarande organisationen av fältkrigsrätt visat sig ändamålsenlig, huruvida ordförandeskapet i fältkrigsrätt borde tillkomma jurist eller militär ledamot samt huruvida svårigheter förelegat i fråga om protokollföring, upprättande av konceptdombok samt expediering av protokollutdrag och bevis m. m. Svar hade ingått från 5 häradshövdingar, 17 stadsdomare (borgmästare, rådmän och assessorer), 2 yngre hovrättsjurister, 1 kommunalborgmästare, 7 advokater och 1 bankombudsman.

Rörande svarens innehåll har ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben anført:

Av svaren framgår, att de tillfrågade ansett det vara av utomordentlig vikt, att de civila ledamöterna i fältkrigsrätterna ha vidsträckt erfarenhet i

domarvärv och även i övrigt hög kompetens. Från åtskilliga håll har uttalats, att till civila ledamöter i fältkrigsrätter borde förordnas huvudsakligen ordinarie domare med erfarenhet från tidigare verksamhet inom krigsrättsväsendet i fred. Att meddela förordnande för yngre, i dömande verksamhet oerfarna jurister borde under inga omständigheter komma i fråga. En stadsdomare ifrågasätter, om icke krigshovrättens yttrande borde inhämtas, innan civil ledamot tillsättes.

Vad angår frågan vem ordförandeskapet i fältkrigsrätt skall tillkomma, uttalas i det övervägande flertalet svar den bestämda meningen, att den civile ledamoten bör hava ställningen av ordförande. Det framhålles allmänt, att ett snabbt och fullständigt utredande av alla på sakfrågorna inverkande omständigheter kan åstadkommas endast vid en fast och konsekvent processledning, och att en sådan icke kan utövas utan långvarig erfarenhet och vana vid det svenska rättegångssystemet, något som officerare i regel icke kunna förväntas besitta. En stadsdomare med 30-årig erfarenhet som auditor och krigsdomare anför — under framhållande att utlåtandet ej innebär något klander — att enligt hans mening officerare, fränsett enstaka undantag, icke ha tillräckligt klar uppfattning om vilka omständigheter, som äro av betydelse vid ett domslut, för att kunna avgöra vad som bör utredas vid ett förhör. Andra av de tillfrågade meddela, att enligt deras erfarenhet ordförandeskapet under nuvarande förhållanden blivit utan varje reellt innehåll, i det att den militäre ordföranden oftast begränsar sitt deltagande i förhandlingarna till att förklara krigsrättens sammanträde öppnat respektive avslutat. Slutligen framhålles, att den rådande dualismen mellan formellt och reellt ordförandeskap är ägnad att skapa osäkerhet hos parter och vittnen vid framställande och besvarande av frågor.

I fem av svaren göres dock gällande, att ordförandeskapet alltjämt bör tillkomma den främste militäre ledamoten. En yngre stadsdomare anser sålunda, att militärt ordförandeskap är betingat av de fältmässiga förhållanden varunder fältkrigsrätterna sammanträda. En annan yngre stadsdomare — som enligt egen uppgift alltid själv med oinskränkt befogenhet lett förhandlingar och överläggningar samt avkunnat beslut och utslag — hänvisar till att prestigehänsyn torde kräva, att den till rang och levnadsår främste innehar den formella ställningen av ordförande. En av de båda hovrättsjuristerna upplyser, att han förordnades till civil ledamot av fältkrigsrätten vid ett förband, där han samtidigt tjänstgjorde som plutonchef med löjtnants tjänsteställning. Han tillägger, att han skulle funnit det onaturligt och obehagligt att i fältkrigsrätten föra ordet framför sin bataljonschef samt att ett sådant förhållande sannolikt skulle teta sig ännu mera egendomligt för de vid fältkrigsrätten tilltalade. En advokat anför, att det måste anses vara av stort värde, att en regementsofficer tjänstgör såsom ledamot i fältkrigsrätt samt att svårigheter förelegat att anskaffa civila ledamöter med tillräcklig erfarenhet och pondus. Slutligen uttalar den förenämnde bankombudsmannen, att de militära ledamöternas intresse för handläggningen torde stimuleras därav att ordförandeskapet tillkommer den främste av dem.

I ett yttrande slutligen förordas den lösningen av föreliggande fråga, att den civile ledamoten skall vara ordförande, utom då han har lägre grad än den främste bland militärerna.

Härjämte må upplysas, att i ett yttrande framställt förslag om att civil ledamot av fältkrigsrätt erhöle titeln fältkrigsdomare samt tilldelades minst majors grad och särskild uniform.

Tillika må nämnas, att i vissa av de inkomna svaren uttalanden göras även rörande de i militieombudsmannens skrivelse upptagna spörsmålen om fältkrigsrätternas storlek och om förordnande av ersättare för civil ledamot.

I elva yttranden anföres sålunda, att de militära ledamöternas antal utan olägenhet torde kunna minskas till två, åtminstone om ordförandeskapet skall tillkomma juristen. I fråga om förordnande av ersättare föreslås i ett yttrande, att detta skall ankomma på krigshovrätten och i brådskande fall på den ordinarie civile ledamoten själv.

Frågan huruvida svårigheter förelegat i fråga om protokollföring och dylikt, har i allmänhet besvarats jakande. I flertalet yttranden har framhållits, att handläggningen fördröjes och försämras på grund av att förhållsledaren själv måste föra memorial. I samband därmed ha uttalats önskemål, att stenograf eller rättsbildat biträde måtte ställas till förfogande för förande av minnesanteckningar och uppsättande av förslag till conceptdombok. Upplyningsvis ha åtskilliga ordinarie domare tillagt, att de nödgats för protokolls- och expeditjonsarbetet anlita den personal, som anställts för den civila domstolsverksamheten.

För egen del har ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben anfört:

Med hänsyn till de upplysningar militieombudsmannen lämnat rörande handläggningen och avgörandet av målen vid fältkrigsrätterna vill det synas som om resultatet av dessa domstolars hittillsvarande verksamhet icke varit så gott som man kunnat önska. Jag saknar anledning betvivla, att detta förhållande, såsom militieombudsmannen uttalat, i allmänhet får tillskrivas fältkrigsrätternas sammansättning. Militieombudsmannens förslag om införande av skärpta krav i fråga om den civile ledamotens kompetens måste därför i princip anses förtjänt att bifallas. I första hand bör sålunda som civil ledamot ifrågakomma ordinarie domare med insikt i krigslagstiftningen ävensom auditor som innehar domarämbete. Då förtrogenhet med krigslagstiftningen och med militära förhållanden i allmänhet är synnerligen önskvärd, synes det emellertid förtjäna övervägas om icke, på sätt chefen för flygstaben ifrågasatt, auditor utan domarämbete men med långvarig erfarenhet bör föredragas såsom civil ledamot framför domare, som ej tidigare varit verksam inom den militära rättsskipningen.

Om ett förslag efter nu angivna principer skall genomföras, lär det dock bli ofrånkomligt att samtidigt utarbeta en fullständig plan för huru behovet av jurister i fältkrigsrätterna skall täckas. Några svårigheter härutinnan torde icke behöva uppstå i beredskapstider sådana som den nuvarande, då man som regel utan olägenhet kan anknyta till de allmänna domstolarna. Annorlunda ställer det sig däremot under krig. Man har då att räkna med att avsevärda truppstyrkor kunna komma att sammandragas till trakter, där den civila domstolsorganisationen är avpassad blott för en fåtalig befolkning. För övrigt får icke den möjligheten förbises, att delar av krigsmakten kunna komma att operera utanför våra domstolars vanliga jurisdiktionsområden. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes det måhända erforderligt, att ett antal erfarna domstolsjurister funnes disponibla att vid behov knytas till varje fördelningsstab med uppgift att tjänstgöra i fältkrigsrätter vid de till fördelningen hörande förbanden. För detta ändamål kunde måhända avses domare över värnpliktsåldern, vilka på grund av minskning i arbetsbördan vid de allmänna domstolarna kunna beräknas bli disponibla vid krig. Skulle ett dylikt förfarande icke kunna tillämpas, måste andra utvägar sökas. Jag anser mig emellertid icke böra i detta utlåtande närmare ingå på frågan, på vad sätt civila ledamöter i fältkrigsrätt skola ställas till krigsmaktens förfogande. Ett syfte med det anförda har huvudsakligen varit att påpeka behovet av en noggrann planläggning i detta hänseende. Jag förutsätter, att en blivande planläggning sker i samråd mellan försvarsstaben och representanter för de judiciella myndigheterna.

Vidkommande förslaget att ordförandeskapet i fältkrigsrätt skulle anför-

tros åt den civile ledamoten, finner jag särskilt med hänsyn till vad som upplysts därom, att den civile ledamoten redan nu regelmässigt fullgör de åligganden som ankomma på en domstolsordförande, intet väsentligt vara att erinra mot detta förslag. De svårigheter med avseende å rangordningen, som på sina håll åberopats såsom skäl mot förslaget, skulle ju med vissa undantag komma att bortfalla i och med att rekryteringen av civila ledamöter skedde huvudsakligen bland innehavarna av ordinarie domarämbete. Jag vill tillägga, att därest ordförandeskapet överflyttas på den civile ledamoten, denne enligt min mening samtidigt bör tilldelas särskild titel, exempelvis fältkrigsdomare.

Förslaget att minska de militära ledamöternas antal till två kan godtagas ur krigsmaktens intresse.

Vad däremot angår förslaget att vid förfall för den civile ledamoten ersättare skulle förordnas av krigshovrätten, kan jag med hänsyn till den omgång, som därav under fältförhållanden skulle föranledas, icke biträda detta. Det torde av praktiska skäl vara olämpligt att här göra någon ändring i gällande regler.

Vidkommande frågan om särskild arbetskraft bör ställas till ordförandens förfogande för uppsättande av protokoll och utförande av expeditiönsarbete, har behovet av dylik arbetskraft allmänt vitsordats. Lämpligast synes vara, att det överlämnas åt ordföranden att själv anskaffa dylik personal och att ersättningen till denna personal utgår av för detta ändamål särskilt anvisade statsmedel.

I fråga om militieombudsmannens övriga förslag finnes från militär synpunkt intet att erinra.

Slutligen vill jag något beröra ytterligare ett spörsmål, som upptagits till behandling i militieombudsmannens skrivelse, nämligen frågan huruvida militära ledamöter i fältkrigsrätt skola förordnas med beaktande endast av ådagalagd lämplighet för dömande verksamhet eller under hänsynstagande även till tjänsteställning och grad. Jag anser, att hänsyn måste tagas till båda delarna, men då något förslag i ämnet icke föreligger, har jag icke funnit anledning att närmare ingå på saken.

Styrelsen för föreningen Sveriges krigsdomare och auditörer har slutligen yttrat:

Den kritik, som av militieombudsmannen riktats mot verksamheten vid fältkrigsrätterna, lär i stort sett vara befogad, för så vitt angår de fältkrigsrätter, som inrättades vid särskilt uppsatta förband. Däremot lära berättigade anmärkningar mot arbetet vid fältkrigsrätterna vid depåförbanden i allmänhet icke kunna göras. Det torde även vara riktigt, att såsom militieombudsmannen framhållit anledningen till det mindre tillfredsställande arbetsresultatet, som sålunda påvisats, i första hand är att söka i fältkrigsrätternas sammansättning.

Vid bedömande av ifrågavarande förhållanden lär icke kunna bortses från den omständigheten, att fältkrigsrätterna varit i verksamhet icke under krig utan under förstärkt försvarsberedskap i anledning av krigsfara. Att det på fältkrigsrätter, som inrättas under tid, då landet icke befinner sig i krig, ställes samma anspråk som på de ordinarie krigsrätterna i fråga om fullständighet såväl beträffande utredningen som protokollen — något som militieombudsmannen vid sitt bedömande av fältkrigsrätternas arbete tydligen gjort — måste anses riktigt. Men det torde vara uppenbart, att så icke kan ske i fråga om arbetet vid fältkrigsrätterna under krig, minst av allt under våra dagars totala krig. Handläggningen av målen måste då helt naturligt i allmänhet bliva mera koncentrerad och protokollen betydligt mera kortfattade än

under fredsförhållanden. Det lärer jämväl utan vidare vara klart, att vid handläggningen och avgörandet av målen vid fältkrigsrätter, som fungera under krig, de militära synpunkterna måste bliva väsentligt mera betydelsefulla än under fredstider. Det kan då icke vara annat än riktigt, att under krigstider det militära elementet bör äga övervikten i fältkrigsrätterna. Men även med tillbörlig hänsyn därtill lärer det icke vara nödvändigt att vid organisation av dessa krigsrätter låta det militära inflytandet få den dominerande ställning, som i fältkrigsrätterna enligt dess nuvarande organisation tilldelats detsamma. I varje fall bör på skäl som militieombudsmannen framhållit den civile ledamoten om möjligt bekläda ordförandeposten. En förutsättning därför måste emellertid vara, att den civile ledamoten uppfyller de krav, som böra ställas på en ordförande i underdomstol. Det kan icke vara lämpligt att till ordförande i fältkrigsrätterna sätta yngre jurister, som hava föga eller kanske ingen utbildning såsom domare och sakna all insikt i krigslagstiftningen samt därjämte i fråga om livserfarenhet och mogenhet äro de militära ledamöterna underlägsna.

Huruvida fältkrigsrätterna böra organiseras i enlighet med militieombudsmannens förslag, blir därför enligt styrelsens åsikt i hög grad ett spörsmål, vars lösning blir beroende av, huruvida det kan antagas, att under krigstid tillgång kommer att finnas på ett tillräckligt antal personer, som äro kompetenta att tjänstgöra såsom ordförande i dessa domstolar. Militieombudsmannen har såsom ovan förmållts ansett, att till civila ledamöter i fältkrigsrätterna om möjligt böra förordnas endast domare i de allmänna domstolarna. I anledning därav finner sig styrelsen, enligt vars åsikt dessa domare även i första hand böra komma i fråga, emellertid böra framhålla, att det lärer få förutsättas, att under krigstid dessa domare, i den mån de icke bliva inkallade till tjänstgöring vid krigsmakten, i första hand måste tagas i anspråk för uppehållande av sina ordinarie befattningar. Det kan jämväl antagas, att under krig den till tjänstgöring vid de allmänna domstolarna stående personalen av nyss angiven anledning kommer att undergå en avsevärd minskning. Nu anförda förhållanden torde verka därhän, att man väl kan räkna med att ordinarie domare i de allmänna domstolarna kunna tjänstgöra såsom civila ledamöter i fältkrigsrätterna vid depåförbanden men däremot endast i undantagsfall i fältkrigsrätterna vid de förband, som tillhöra fältarmén. Det synes icke föreligga någon anledning att från tjänstgöring såsom civil ledamot i fältkrigsrätt utesluta de vid krigsrätterna i fred tjänstgörande jurister, som icke äro domare i de allmänna domstolarna. Dessa jurister få dock anses hava genom sin verksamhet vid de ordinarie krigsrätterna förvärvat åtminstone någon erfarenhet såsom domare och besitta insikt i den särskilda krigslagstiftningen.

Beträffande det av militieombudsmannen framställda förslaget, att de militära ledamöterna i fältkrigsrätterna utan olägenhet skulle kunna minskas till två, synes detsamma vara lämpligt, och detta torde även på sätt militieombudsmannen framhållit ur militär synpunkt böra betraktas såsom en fördel.

Med hänsyn till nu anförda synpunkter anser sig styrelsen böra förorda, att fältkrigsrätterna organiseras på sätt militieombudsmannen föreslagit med den civile ledamoten såsom ordförande under den förutsättningen, att till civil ledamot förordnas krigsdomare, vice krigsdomare, auditör eller vice auditör eller person, som tjänstgör som domare i de allmänna domstolarna, men att i de fall, där icke någon av nu nämnda kategorier finnes att tillgå, den främste militäre ledamoten fortfarande som hittills blir ordförande. Även i sistangivna händelse synes någon olägenhet icke kunna följa av, att de mili-

tära ledamöternas antal bestämmes till allenast två. I förordnande för civil ledamot bör således direkt utsägas, huruvida han skall vara ordförande.

På vilket sätt fältkrigsrätterna än organiseras, är det enligt styrelsens förmenande oundgängligen nödvändigt att redan i fredstid fullständig mobiliseringsplan för fältkrigsrätterna upprättas med placering av de civila ledamöterna i de olika krigsrätterna. Det kan icke vara tillrådligt att för framtiden räkna med att kunna iordningställa fältkrigsrätterna först vid den tidpunkt, då de omedelbart skola träda i funktion. En improvisation därvidlag kommer säkerligen att medföra mycket stora för att icke säga oövervinneliga svårigheter för dessa domstolars verksamhet. Erfarenheterna under den tid, som gått sedan den 1 september 1939, tala enligt styrelsens åsikt ett tydligt språk i detta avseende.

På de skäl, som militieombudsmannen anfört, finner styrelsen det också synnerligen påkallat, att huru än fältkrigsrätterna organiseras, det sörjes för, att lämplig arbetskraft ställes till förfogande åt den civile ledamoten i fältkrigsrätt för biträde med förandet av protokollet vid sammanträdena samt för uppsättande av protokollen och expeditjonsarbete i övrigt. För undvikande av särskilda kostnader för sådana arbetskrafter synas dessa enligt styrelsens förmenande lämpligen kunna erhållas på sådant sätt, att därtill i största utsträckning anlitas de värnpliktiga yngre juristerna och juris studerandena. För att möjliggöra en dylik anordning torde emellertid redan vid uppgörandet av krigsplaceringen böra tillses att värnpliktiga ur nämnda kategorier finnas att tillgå vid de särskilda förbanden. Erfarenheten under den gångna tiden har nämligen visat, att dylik arbetskraft vid vissa förband ej alls stått att vinna, under det att andra förband haft mer än tillräcklig tillgång därpå.

Vidare får styrelsen framföra det önskemålet, att den juridiskt bildade ledamoten i fältkrigsrätterna i alla händelser erhåller en annan benämning än civil ledamot. Avsaknaden av lämplig titel är i olika avseenden till olägenhet i första hand för den civile ledamoten men även för militärerna. Enligt styrelsens förmenande skulle förslagsvis fältkrigsdomare kunna anses vara en lämplig benämning å den civile ledamot, som förordnas att vara ordförande i fältkrigsrätt, medan annan civil ledamot skulle kunna benämnas fältauditör.

Slutligen anser sig styrelsen icke kunna underlåta att något beröra ett spörsmål, som militieombudsmannen upptagit till behandling i sin skrivelse men vilket enligt vad han samtidigt framhållit icke sammanhänger med frågan om fältkrigsrätternas organisation utan i lika hög grad gäller fredskrigsrätterna, nämligen sättet för utseende av militära ledamöter i krigsdomstol. I frågan därom har militieombudsmannen nämligen gjort gällande, att de borde utses mera med hänsyn till sin lämplighet för dömande verksamhet än beroende på den tilltalades grad och att bestämmelser av sistnämnda innebörd icke stode väl samman med likhet inför lagen. Styrelsen finner sig i sådant hänseende böra uttala, att styrelsen väl i likhet med militieombudsmannen anser det vara av vikt, att det vid utseende av militära ledamöter i krigsdomstol tages hänsyn till vederbörandes lämplighet för dömande verksamhet, men att styrelsen av skäl, som torde ligga i öppen dag, inlägger en bestämd gensaga mot riktigheten av militieombudsmannens i frågan helt allmänt gjorda uttalanden i övrigt.

Vidare må anmärkas, att *processlagberedningen* i september 1941 utarbetat ett lagutkast rörande ändringar i krigsdomstolslagen i huvudsakligt syfte att bringa lagens bestämmelser i överensstämmelse med principerna för den allmänna rättegångsreformen. I detta utkast har stadgandet, att främste mili-

täre ledamoten i fältkrigsrätt skall vara ordförande, bibehållits. I ett den 28 november 1941 avgivet utlåtande över lagutkastet har *överbefälhavaren* uttalat bl. a., att han ansåge det lämpligt att ordförandeskapet i fältkrigsrätt tillkomme den civile ledamoten, samt under nämnda förutsättning föreslagit, att denne skulle erhålla en annan benämning, förslagsvis fältkrigsdomare.

I anledning av militieombudsmannens framställning må vissa upplysningar lämnas rörande de *jurister, vilka tagits i anspråk för uppdrag såsom civila ledamöter* i fältkrigsrätterna under tiden från och med den 26 april 1940 till utgången av år 1941. Härvid bortses från fältkrigsrätterna vid depåförbanden, enär enligt allmän föreskrift nyssnämnda dag vederbörande auditör skulle vara civil ledamot i dessa domstolar. Av övriga av Kungl. Maj:t meddelade förordnanden att vara civil ledamot i viss fältkrigsrätt ha 25 avsett krigsdomare eller vice krigsdomare, 5 auditörer, som icke tillika varit vice krigsdomare, 9 vice auditörer, 39 häradshövdingar, 11 stadsdomare (borgmästare, rådmän och assessorer), 14 assessorer eller fiskaler i hovrätt, 3 domsagonotariet, 4 advokater och 6 jurister utanför angivna grupper. Härvid ha civila ledamöter, som varit krigsdomare, vice krigsdomare, auditörer eller vice auditörer, redovisats endast i denna egenskap och sålunda icke upptagits i de civila juristgrupperna. Då en person utsetts till civil ledamot i flera fältkrigsrätter, vilket i viss utsträckning förekommit, har han i det föregående redovisats för vart och ett av dessa uppdrag, till följd varav dubbelräkning av vissa personer föreligger.

Av de vid utgången av januari 1942 gällande förordnandena att vara civil ledamot i viss fältkrigsrätt hade 8 meddelats för krigsdomare, 4 för vice krigsdomare, 5 för auditörer, 2 för vice auditörer, 11 för häradshövdingar, 7 för stadsdomare, 2 för hovrättsassessorer och 3 för hovrättsfiskaler.

I militieombudsmannens framställning ha vissa uttalanden gjorts rörande *ändringsfrekvensen i andra instans i fråga om fältkrigsrätternas utslag*. I anledning härav ha från statistiska centralbyrån inhämtats vissa uppgifter beträffande kriminella mål, i vilka krigshovrätten och hovrätterna såsom andra instans meddelat utslag under de senaste åren. Av de lämnade upplysningarna framgår, att krigshovrätten år 1940 avgjort 181 mål, vilka kommit från fältkrigsrätterna. I 64 fall eller 35.4 % har fältkrigsrätts utslag ändrats beträffande utgången i huvudsaken eller i fråga om rättegångskostnaderna eller ock målet återförvisats till fältkrigsrätten. Hänsyn har sålunda härvid icke tagits till ändringar allenast beträffande domskälen. Motsvarande ändringsprocent var för de vanliga krigsrätterna 43.1, för häradsrätterna 41.8 och för rådhusrätterna 35.3. År 1941 avgjorde krigshovrätten 240 från fältkrigsrätterna dragna mål; 111 av dessa eller 46.3 % ändrades beträffande slutet eller återförvisades. Motsvarande procenttal var för de vanliga krigsrätterna 39.7. Beträffande häradsrätter och rådhusrätter föreligga ännu inga uppgifter för år 1941.

Departementschefen.

Det är uppenbarligen önskvärt, att till civila ledamöter i fältkrigsrätter i första hand förordnas domare, vilka äga insikt i den särskilda krigslagstiftningen och erfarenhet av dess tillämpning, d. v. s. sådana domare som redan i fredstid äro eller varit verksamma i de militära domstolarna. Med hänsyn härtill har också i krigsdomstolslagen uttryckligen stadgats, att uppdraget skall i första hand anförtros krigsdomare och auditörer. I den mån sådana icke finnas att tillgå synes det lämpligt att till civila ledamöter söka förvärva domare i de allmänna domstolarna. Från flera håll har uttalats nödvändigheten av att utarbeta en plan huru behovet av civila ledamöter bör täckas i händelse av en mera allmän mobilisering. Såsom ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben framhållit har man att räkna med att betydande truppstyrkor kunna sammandragas till sådana delar av landet, i vilka den civila domstolsorganisationen är anpassad blott för en fåtalig befolkning. I dylikt fall kan uppenbarligen behovet av civila ledamöter icke tillgodoses från den närmaste trakten. Det synes nödvändigt att för sagda ändamål ha tillgång till ett ganska betydande antal erfarna domstolsjurister, vilka i händelse av mobilisering kunna lösgöras från sina civila befattningar och följa de militära förbanden. Det torde härvid visa sig lämpligt att, såsom ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben antytt, låta en kvalificerad jurist tjänstgöra såsom civil ledamot i flera fältkrigsrätter. Förberedande åtgärder för en dylik planläggning av den militära domstolsberedskapen ha vidtagits. Det torde icke vara påkallat att här i detalj angiva riktlinjerna för detta planlägningsarbete.

Under den tid av två år, varunder fältkrigsrätterna verkat, ha de civila ledamöterna blivit allt mera insatta i sina uppgifter. Fältkrigsrätternas antal har begränsats, och mot det civila elementet i de nuvarande fältkrigsrätterna torde knappast några berättigade anmärkningar kunna göras. De nuvarande civila ledamöterna äro, såsom framgår av den föregående redogörelsen, krigsdomare, vice krigsdomare, auditörer och vice auditörer samt i övrigt, med få undantag, domare vid de allmänna domstolarna.

Vad angår de av militieombudsmannen föreslagna organisatoriska anordningar, som kräva ändring i lag eller författning, och då först den civile ledamotens uppflyttande till ordförande, må framhållas att betydelsen av en sådan reform icke bör överskattas. Då åt den civile ledamoten redan enligt gällande lag anförtrotts att verkställa förhör med parter och vittnen, har den omständigheten att han icke i övrigt fungerar som ordförande ej synnerligen stor betydelse. Goda skäl kunna emellertid åberopas för att i allmänhet anförtro den ledande funktionen i fältkrigsrätt åt den person, som redan enligt rådande ordning gör den sakligt sett viktigaste insatsen. Såsom framhållits i de till chefen för försvarsstaben avgivna yttrandena från personer, vilka under den förstärkta försvarsberedskapen i egenskap av jurister tjänstgjort vid krigsmakten, kan »den rådande dualismen mellan formellt och reellt ordfö-

randeskap» vara ägnad att skapa osäkerhet hos parter och vittnen vid framställande och besvarande av frågor. Under förutsättning att såsom juridisk ledamot i fältkrigsrätt tjänstgör en högt kvalificerad domare ter det sig också mest naturligt att denne tjänstgör såsom ordförande. Det är icke uteslutet, att strävandena att för ledamotskap i fältkrigsrätterna förvärva ordinarie domare, vilka ju i sin vanliga befattning i stor utsträckning äro ordförande i domstol, i viss mån kunna underlättas genom att vederbörande vid tjänstgöring i militär domstol även formellt få ställning såsom ordförande.

Det kan emellertid befaras, att det stundom, särskilt i krigstid, kan möta svårigheter att upprätthålla så högt ställda krav som förut angivits beträffande de civila ledamöterna, i synnerhet i fråga om tillfälliga ersättare. Såsom krigshovrätten med stöd redan av erfarenheterna från rådande förstärkta försvarsberedskap framhållit, kan det under krig eller jämförliga förhållanden bli nödvändigt att såsom civila ledamöter förordna yngre jurister av manskaps grad. Det må erinras att det främst synes ha varit denna omständighet, som vid den nuvarande krigsdomstolslagens tillkomst föranledde att ordförandeskapet i fältkrigsrätt förbehölls den främste militäre ledamoten. På de av krigshovrätten angivna skälen måste det anses mindre lämpligt att i dessa fall den civile ledamoten skall fungera som rättens ordförande. Den av militieombudsmannen föreslagna ändringen synes därför icke kunna genomföras utan undantag.

Det torde emellertid icke vara ogörligt att beträffande ordförandeskapet i fältkrigsrätt uppställa en ur praktiska synpunkter tillfredsställande regel, enligt vilken för flertalet fall, på sätt både av militieombudsmannen och i remissyttrandena befunnits lämpligast, ordförandeskapet anförtros åt den härför vanligen mest kvalificerade, nämligen den civile ledamoten, men som för de situationer, då betänkligheter mot civilt ordförandeskap föreligga, låter den främste militäre ledamoten vara ordförande.

Till en början må framhållas, att det synes oegentligt att krigsdomare och vice krigsdomare, vilka tjänstgöra såsom ordförande i de vanliga krigsrätterna, icke ha samma funktion i fältkrigsrätterna. Beträffande dessa befattningshavare uppställer krigsdomstolslagen kravet, att de skola ha ådagalagt insikt och erfarenhet i domarvärv. Även auditörerna kunna med hänsyn till sin föregående verksamhet som regel betraktas såsom kompetenta att vara ordförande i fältkrigsrätt. Vidare bör den som — utan att vara krigsdomare, vice krigsdomare eller auditör — innehar domarbefattning vid allmän domstol anses kvalificerad för ordförandeskapet. Här åsyftas i första hand underdomarna på landet och i stad, d. v. s. häradshövdingar, borgmästare, rådmän och assessorer, ur vilkas krets omkring $\frac{3}{4}$ av krigsdomarna och vice krigsdomarna samt omkring hälften av auditörerna hämtats och vilka i stor utsträckning tagits eller torde komma att tagas i anspråk såsom civila ledamöter. Här avses endast de ordinarie innehavarna av ifrågavarande befattningar och sålunda icke vikarier. Vidare åsyftas revisionssekreterare, hovrättsråd och hovrättsassessorer. Med hänsyn härtill bör i 20 § krigsdomstolslagen uttryckligen stadgas, att civil ledamot, som är krigsdomare, vice krigsdomare, auditör eller

häradshövding eller som innehar domarbefattning i rådhusrätt, hovrätt eller nedre justitierevisionen, skall vara fältkrigsrättens ordförande. Detta bör gälla även i det fall att sådan befattningshavare av vederbörande militäre befälhavare tillfälligt utses till civil ledamot.

Beträffande andra juristgrupper, exempelvis hovrättsfiskaler, domsagontarier och advokater, torde det icke utan vidare kunna göras gällande att de äro lämpligare såsom ordförande i krigsrätt än militär ledamot. Frågan om deras lämplighet måste bedömas från fall till fall med hänsyn till utbildning, erfarenhet och andra omständigheter. Vad särskilt angår vice auditörer må framhållas, att dessa i regel måste anses lämpliga för uppdraget att vara civil ledamot med hänsyn till sin förtrogenhet med krigslagstiftningen men att de icke över lag kunna betraktas såsom kvalificerade för ordförandeskapet. Det må anmärkas, att endast omkring en fjärdedel av vice auditörerna inneha domarbefattning vid de allmänna domstolarna. I den mån de ha sådan befattning bliva de i enlighet med vad förut föreslagits ordförande.

Med hänsyn härtill bör samtidigt med den nyss föreslagna regleringen i lagen öppnas möjlighet för Kungl. Maj:t att beträffande annan än krigsdomare, vice krigsdomare, auditör eller den som innehar allmän domarbefattning förordna, att denne under tjänstgöring såsom civil ledamot skall vara ordförande.

Om ej med tillämpning av vad nu sagts den civile ledamoten skall vara ordförande, bör ordförandeskapet ankomma på den främste militäre ledamoten.

Genom en lösning efter dessa linjer torde det vara på ett tillfredsställande sätt sørjt för att den civile ledamoten kommer att utöva ordförandeskapet i den utsträckning som kan anses lämplig.

På sätt ifrågasatts från flera håll och med hänsyn till att civil ledamot föreslås komma att i betydande omfattning bekläda posten som ordförande synes den civile ledamoten böra erhålla en särskild tjänstetitel, förslagsvis fältkrigsdomare, varom stadgande bör upptagas i lagens 20 §.

Uttrycket civil ledamot förekommer i ett stort antal paragrafer i krigsdomstolslagen samt jämväl i andra författningar. Av praktiska skäl bör det icke ifrågakomma att ändra dessa lagrum uteslutande för att i dem införa den nya tjänstetiteln. Behovet av ändringar härutinnan bör beaktas vid en mera allmän översyn av krigsdomstolslagstiftningen.

Regleringen av frågan om ordförandeskapet i fältkrigsrätt torde icke böra föranleda någon ändring med avseende å överkrigsrätt och ståndrätt, i vilka domstolar militär ledamot sålunda fortfarande bör vara ordförande.

Förslaget att det i första hand skulle ankomma på krigshovrätten och icke på vederbörande militäre befälhavare att förordna tillfällig ersättare för civil ledamot har mött invändning från ställföreträdaren för chefen för försvarsstaben, som funnit en sådan anordning under fältförhållanden innebära onödig omgång. Då invändningen icke kan fränkännas vikt, torde det vara lämpligt att ej vidtaga någon ändring i detta hänseende. Det synes emellertid böra övervägas att i administrativ ordning anbefalla vederbörande militära chefer att i möjligaste mån även för tillfällig tjänstgöring i fältkrigsrätt anlita kva-

lificerade krafter. Den civile ledamot, som tillfälligt skall ersättas, samt närmaste domhavande, borgmästare eller hovrätt torde ofta kunna lämna råd beträffande personvalet.

Militieombudsmannens förslag, att antalet militära ledamöter skall nedbringas till två, har i huvudsak lämnats utan erinran och torde böra genomföras. Härav föranledas vissa ändringar i bestämmelserna i 21 § krigsdomstolslagen angående de militära ledamöternas grad i särskilda mål, vilka bestämmelser utgå från att tre militära ledamöter skola sitta i rätten. Den reduktion av det militära inslaget som nyss föreslagits torde böra genomföras på följande sätt. I mål mot generalsperson, flaggman eller regementsofficer böra till militära ledamöter förordnas — förutom en generalsperson eller en flaggman — en regementsofficer mot för närvarande två. I fråga om mål mot officer av kaptens eller lägre grad ävensom i mål, som ej rör åtal mot viss person, böra förordnas en regementsofficer och en officer av kaptens grad eller ock två officerare av kaptens grad. Enligt gällande föreskrifter skola i dylika fall utses en regementsofficer och två officerare av kaptens grad. Vad slutligen angår mål mot underofficer eller någon av manskapet bör det militära elementet i fältkrigsrätten utgöras av en officer av minst kaptens grad samt en underofficer av fanjunkares eller likställd grad. Nuvarande bestämmelser föreskriva en regementsofficer, en officer av kaptens grad samt en fanjunkare eller därmed likställd militär.

Det bör liksom hittills ankomma på vederbörande befälhavare att bestämma tid och plats för rättens första sammanträde i målet. Han bör härvid samråda med den civile ledamoten; ett stadgande härom bör inflyta i 23 § andra stycket i lagen.

Det synes ofta vara önskvärt att — på sätt militieombudsmannen föreslagit — arbetskraft ställes till den civile ledamotens förfogande för memorialföring. Härtill torde, såsom styrelsen för föreningen Sveriges krigsdomare och auditorer anført, i allmänhet kunna anlitas värnpliktiga yngre jurister och juris studerande, vilka även i förekommande fall synas kunna biträda med uppsättande av konceptprotokoll samt utföra en del expeditionsarbete. Då civil ledamot finner behov av sådant biträde föreligga, bör han lämpligen göra framställning härom hos den militäre befälhavare som förordnar fältkrigsrätten. Några lagbestämmelser i ämnet synas icke vara erforderliga; de föreskrifter, som kunna visa sig påkallade, böra lämpligen meddelas i annan ordning.

De sålunda föreslagna bestämmelserna rörande fältkrigsrätterna böra träda i kraft den 1 juli 1942. Några övergångsbestämmelser synas icke vara erforderliga. De militära ledamöterna i fältkrigsrätt skola enligt krigsdomstolslagen av vederbörande befälhavare förordnas för tillfället. Enligt 23 § sista stycket skola de, vilka såsom ledamöter i rätten börjat övervara något mål, därmed till slut fortfara där så kan ske. Då ett mål vid fältkrigsrätt icke avgöres vid rättens första sammanträde utan dess handläggning måste uppskjutas, torde icke formellt krävas något nytt förordnande för de av befälhavaren utsedda ledamöterna. Det synes emellertid i betydande utsträck-

ning förekomma att nytt förordnande meddelas för varje sammanträde. Om ett mål handlagts före den 1 juli 1942 och utsatts till fortsatt behandling efter nämnda tidpunkt, bör fältkrigsrätten vid den senare handläggningen vara sammansatt enligt de nya bestämmelserna. Endast två militära ledamöter skola följaktligen sitta i rätten. Vederbörande befälhavare böra i lämplig form erinras härom i god tid före de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Domared av krigsrättsledamot.

Enligt *lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes* är krigsrätt — såväl regementskrigsrätt, stationskrigsrätt och särskild krigsrätt som fältkrigsrätt — ej domför med mindre samtliga ledamöter äro tillstädes, dock att s. k. undersökningsmål, där talan om ansvar ej föres, av krigsrätten kunna handläggas i krigsdomarens frånvaro (59 §). Domare i krigsrätt må ej utöva domarämbetet innan han avlagt domared (30 §). Lagen innehåller inga bestämmelser om var denna ed skall avläggas.

Enligt 1 kap. 8 § *rättegångsbalken* skall domared avläggas av häradshövding inför hovrätten eller, om han ej kan infinna sig där, inför den myndighet som hovrätten förordnat, av nämndeman å tinget samt av borgmästare och rådmän å rådstuga i närvaro av Konungens befallningshavande eller den han i sitt ställe förordnar. Dessa stadganden torde emellertid icke i allo följas. I regel torde den som förordnats till ordförande i häradsrätt icke avlägga ed inför hovrätten utan inför häradsrätten.

En särskild föreskrift om avläggande av domared har givits i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol. Ledamot, som ej förut avlagt domared, skall enligt 8 § denna lag, innan han tager säte i arbetsdomstolen, avlägga sådan ed inför ordföranden eller inför allmän underrätt.

Enligt 4 kap. 11 § i det för innevarande års riksdag framlagda *förslaget till rättegångsbalk* (proposition nr 5) skall domared eller därmed jämställd försäkran avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande.

Riksdagens militieombudsman har i skrivelse till Konungen den 21 december 1939 framhållit behovet av att bestämmelser meddelades rörande ordningen för krigsrättsledamots avläggande av domared. Militieombudsmannen har därvid till en början anført, att vid granskning av regementskrigsrätternas protokoll iakttagits, att krigsdomstolslagens bestämmelser om domfört antal ledamöter i ett flertal fall icke beaktats i ärenden angående upptagande av domared.

Militieombudsmannen har i anslutning härtill anført bland annat:

Då det i 59 § *rättegångslagen* såsom enda undantag från huvudregeln, att samtliga ledamöter skola vara närvarande i krigsrätten för att denna skall vara domför, anges det fall att krigsrätten sammanträder för sådan undersökning som enligt vissa specialförfattningars föreskrifter skall ske inför krigsrätt, samt ärenden angående avläggande av domared icke omfattas av detta undantag, torde *rättegångslagens* ståndpunkt vara den, att regementskrigsrätt, stationskrigsrätt och särskild krigsrätt skall hava den i 6 § *rättegångslagen* för varje särskilt fall angivna sammansättningen då inför densamma avläggas domared.

Emellertid synes man vara nödsakad att för vissa fall utan särskilt stöd av lag medgiva undantag härifrån.

Särskild krigsrätt må enligt 5 § rättegångslagen inrättas bland annat vid avdelning av flottan som är förlagd utom örlogsstation. Då särskild krigsrätt inrättas vid avdelning av flottan som är på sjötåg, må enligt 10 § samma lag meddelas bestämmelse därom, att ställföreträdare för militär krigsrättsledamot som har förfall må utses för tillfället. Då även sådan ställföreträdare måste avlägga domared innan han tager säte i krigsrätten är det uppenbart, att man kan bli nödsakad att låta krigsrätt, som icke utan denne ställföreträdande militära ledamot är fulltalig, upptaga domared.

Samma tvingande skäl att låta domared upptagas av krigsrätt med icke domfört antal ledamöter kunna uppenbarligen även föreligga då befälhavare för truppavdelning, som inneslutits av fienden eller eljest skilts från huvudstyrkan, med stöd av 18 eller 19 § rättegångslagen bestämt, att fältkrigsrätt skall inrättas vid avdelningen.

De nu anförda exemplen avse emellertid rena undantagsfall, där omständigheterna tvingat till avsteg från domförhållningarna, och de torde sålunda icke kunna åberopas såsom stöd för att även i andra fall, där samma nödtvång icke kan sägas föreligga, göra undantag från dessa regler.

Enligt militieombudsmannens mening vore det önskvärt, att rådande ovisshet och osäkerhet undanröjdes genom att hithörande spörsmål reglerades i lag. Vid utformningen av bestämmelser i ämnet torde man kunna taga till utgångspunkt stadgandet i processlagberedningens förslag till rättegångsbalk, att domared skall avläggas inför domstol eller rättens ordförande.

I sin förut omnämnda skrivelse den 3 mars 1941 har militieombudsmannen uttalat, att de militära ledamöterna i fältkrigsrätt borde av praktiska skäl medgivas att avlägga domared inför rättens ordförande.

Departementschefen.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen för krigsrätternas sammansättning framgår, att det ofta, särskilt vad angår fältkrigsrätterna, måste inträffa att nya militära ledamöter inträda i krigsrätt samt att till följd härav avläggande av domared blir ett ej sällan återkommande ärende. Såsom militieombudsmannen framhållit torde krigsdomstolslagen utgå från att krigsrätt även vid upptagande av domared skall vara fulltalig. I åtskilliga fall möta emellertid praktiska svårigheter att bereda en ny ledamot tillfälle att avlägga domared inför en fulltalig krigsrätt. I händelse av krig torde dessa svårigheter komma att ökas. I vissa fall kan ett avsteg från principen vara ofrånkomligt. Det synes önskvärt att söka finna en lösning, varigenom nytillträdande militära eller civila ledamöter beredas tillfälle att i formellt riktig ordning avlägga domared. I första hand synes då möjlighet böra öppnas att avlägga ed inför krigsrättens ordförande. Vad angår fältkrigsrätt kan det emellertid inträffa att militär ledamot, som skall vara ordförande, ej avlagt domared. Med hänsyn härtill synes ed böra få upptagas av civil ledamot, oaktat han icke är rättens ordförande. Genom en dylik reglering kommer möjlighet att i laga ordning avlägga domared att finnas även i de av militieombudsmannens

nen särskilt omnämnda fallen, i vilka med nuvarande bestämmelser särskilda svårigheter i förevarande hänseende ansetts föreligga.

De sålunda ifrågasatta bestämmelserna torde böra upptagas i 30 § krigsdomstolslagen.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 20, 21, 23 och 30 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:
Sigrid Linders.

¹ Denna bilaga, vilken fränsett viss jämkning av redaktionell natur är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 24 april 1942.

Närvarande:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 23 april 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 1 april 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 20, 21, 23 och 30 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Gunnar Danielson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet lagrådets den 24 april 1942 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 1 i samma månad remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 20, 21, 23 och 30 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes*.

Med förmälan att lagrådet lämnat förslaget utan erinran samt att i 20 § av detsamma vidtagits en jämkning av redaktionell natur hemställer föredraganden, att förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

T. Eliæson.